

## A katolicizmus megpróbáltatásai – Burundiban

„Arra a meggyőződésre jutottunk, hogy a burundi keresztény közösségnek alapjában meg kell újulnia ahhoz, hogy Jézus Krisztus egyháza legyen. A megtérés óriási munkájára hívunk benneteket: alakítsatok már ma keresztény közösségeket, hiszen Jézus Krisztus azért adja nekünk a Földet, hogy átalakítsuk és hogy építsük az emberiség közösségét... Jézust azért ölték meg, mert kimondta az igazságot, amit a kemény szívek nem tudtak elviselni. A keresztények közössége magára vállalja azt a felelősséget, hogy az emberek átfogó fejlődésének hajtóereje legyen”.

Ezzel a körlevéllel hívták egybe 1976-ban a burundi nemzeti zsinatot. Ezzel kezdődik a közép-afrikai ország katolicizmusának gyökeres átalakulása. Ugyanekkor kezdődnek a kereszténység megpróbáltatásai, amelyek egy évtizede valóságos egyházüldözéssé fajultak.

Burundi a Tanganyika-tó partján, Zaire, Rwanda és Tanzánia között, egy Dunántúl nagyságú területen (27 834 km<sup>2</sup>) terül el. Az első fehér ember 1871-ben jutott el ide. 1885–1916 között Burundi Német-Kelet-Afrika része volt. A németek számára az országnak csak katonapolitikai jelentősége volt. Az európai gazdaság, kultúra és közigazgatás a belgákkal érkezett, akik az első világháborúban szállták meg az országot és uralták azt egészen 1962-ig. Burundi 4,5 millió lakosával (1982) Afrika legsűrűbben lakott országa. A katolikusok száma és aránya (1982-ben 55%) rohamosan nő. Egy prognózis szerint az ezredfordulóra a népesség 86–87 százaléka lesz katolikus.

A katolikus egyház a belga gyarmati adminisztrációval érkezett az országba. Az egyháznak nyújtott előjogok – például az adómentesség – és az intézményeknek biztosított anyagi támogatás tették lehetővé az átfogó oktatási és egészségügyi hálózat felállítását. A 686 katolikus elemi és 29 közép- és főiskolában az ország összes diákjának közel háromnegyede tanult. A 26 katolikus kórház, 79 orvosi rendelő, 1 leprásokkal foglalkozó állomás, 6 nyomorékgondozó és öregotthon, 8 árvaház és számos egyéb intézmény (1973) az ország szociális intézményeinek nagyobb részét képezte. A nemzeti függetlenség elnyerése óta az egészségügyben és az oktatásban végzett munka az egyháznak furcsa módon nem előnyére vált, hanem egyre több feszültség forrásává lett. „A társadalom igazgatása kizárólag az állam dolga” – szögezte le néhány éve a kormány „Kék könyve”. A kormány mögött akkoriban a Nemzeti Egység és Haladás Pártja (UPRONA) állt, amely hatalmi szóval önmagát a nemzeti érdek egyedüli szószólójának nyilvánította. (A nemzeti egység ellenben kérdéses. A politikai vezetők szinte kizárólag a népesség 14 százalékát kitevő tutsi törzsből származnak. Amikor 1972-ben a 83 százaléknyi hutu törzsbeliek megkísérelték a hatalom átvételét, szörnyű megtorlás következett: mintegy 120 ezer hutut megöltek, köztük papokat és a teljes szellemi elitet.) A kormány és az UPRONA attól tartott, hogy intézményei és társadalmi elköteleződése az egyháznak politikai súlyt kölcsönöznek. Egy olyan országban, ahol a társadalom különböző csoportjai

nem érvényesíthetik saját érdekeiket, érthető, ha az egyház működését a liturgiára szeretnék korlátozni. A burundi rendszer valójában még tovább ment: minimálisra igyekezett csökkenteni az egyházi szervezetet, megkísérelte megállítani a keresztény megújulást és állami engedélyezéshez kötött mindennemű vallási tevékenységet.

Az egyház megtizedelésének útja a külföldi papok és szerzetesek kiutasítása, vagy tartózkodási engedélyük meghosszabbításának megtagadása; a katolikus szervezetek feloszlata; a vallási sajtó és rádió betiltása volt. Az elmúlt másfél évtizedben több mint 300 misszionáriusnak kellett elhagynia az országot, 20 pap volt rövidebb-hosszabb ideig börtönben és legalább még egyszer ennyi a megölt papok száma. A hutuelleses hadjáratban pedig több mint ezer (!) hitoktatót gyilkoltak meg.

A külföldi papok eltávolítása váratlan következményekkel járt. A megfogyatkozott papság rákényszerült, hogy munkáját, felelősségét megossza a világiakkal. Ezáltal átalakult a lelkipásztorkodás szerkezete és az egyház közelebb került hívei mindennapi problémáihoz. Jelenleg (1982) a lelkipásztorkodásban 4549 fő tevékenykedik — Magyarországon ugyanazon vatikáni statisztika szerint 3255 fő —, közülük 348 pap, 138 szerzetes testvér, 760 nővér, 104 világi missziós és 3199 főállású hitoktató. Éppily váratlan a papi hivatások szaporodása. A kiutasítások ellenére az egyházmegyei papság létszáma 1977—1982 között 166-ról 181-re, a seminaristáké ugyanebben az időben 73-ról 84-re nőtt.

A püspöki kar a lelkipásztori munka három súlypontját emelte ki: az egész egyház közösségekbe szervezését; a keresztény értelmiség nevelését és továbbképzését és az ország társadalmi és gazdasági problémái megoldásában való felelősségvállalást és részvételt. Az 1976. évi nemzeti zsinat fogalmazta meg a „dombok” és a „dombosítás” célkitűzését. Egy-egy, 50—100 családból álló szomszédsági kör alkotja a „domb”-nak nevezett bázisközösséget. A „domb” öntevékeny egység, amely maga szervezi a hozzá tartozó gyermekek és felnőttek vallási nevelését és a karitást; biztosítja önmagának a szentségekhez jutást, a liturgiát, a meditációs alkalmakat; havonta egyszer megvitatja a közösség vallási és egyéb problémáit és összegyűjti és kezeli a mindehhez szükséges anyagi fedezetet. A több „domb”-ból álló plébániákon működő egyházközségi tanácsok és irányító bizottságok egyszerre biztosítják a világiak tevékeny részvételét és a „dombok” közötti koordinációt.

A keresztény értelmiség nevelése a katekéta-iskolák és a burundi egyetemen oktató papok jelentős száma ellenére is még csak célkitűzés és nem eredmény. Hiányzanak a nagy képzettségű nevelők és vezetők, akikre égető szükség lenne.

A társadalmi elköteleződés főleg a II. Vatikáni zsinat hatása. Burundi katolikus egyháza egymástól elválaszthatatlannak tekinti a keresztény tanítás személyes elfogadását, hirdetését és a nyilvános társadalmi életben való megvalósítását. Az egyház nem nézheti tétlenül a munkanélküliséget, a lakásproblémákat, a gazdasági erkölcsök romlását; segíteni akar a fogyatékosok társadalmi beilleszkedésében, a családgondozásban stb. Ezért minden egyházmegye Fejlesztési Irodát állított fel azzal a céllal, hogy a gazdasági és a társadalmi-szociális helyzetet elemezze, javaslatokat tegyen és biztosítsa az egyházi akciókhoz szükséges személyzetet és anyagi fedezetet. Ezzel egyidőben az egyházmegyék a lelkipásztori munkatársak számára tanfolyamokat indítottak, hogy velük a társadalmi és gazdasági problémákat és a megoldási javaslatokat megismertessék.

A burundi katolicizmus fejlődése a központosított államhatalmat láthatóan ingerelte — és a legkülönfélébb tilalmak és korlátozások kimondására ösztönözte. Létrejötték a „dombok”? Az állam megtiltotta a papoknak, hogy azokat meglátogassák, vagy körükben — a templomon kívül! — szentmisét mondjanak. Magas volt a templomba járók aránya? Minden hétköznapi misét és szertartást betiltottak, hogy „ne akadályozzák az embereket munkahelyi kötelességeik végzésében”. Nőtt a világiak részvétele és szerepe az egyházban? Betiltották a katolikus ifjúsági szervezeteket, az Actio Catholicát, a katolikus oktatási

központokat, megszüntették az iskolai hitoktatást, bezárták a két hitoktatóképző iskolát. Nőtt a papi hivatások száma? Államosították és közvetlen állami ellenőrzés alá helyezték a szemináriumokat. S ha erre az 1979-től 1987-ig tartó sorozatra a katolikus egyház panasszal vagy tiltakozással reagált, azt a politikai vezetés nemzetellenes, államellenes cselekedetnek minősítette és ugyanakkor élénken tiltakozott az egyházüldözés vádjá ellen — csupán „az egyház jogtalan politikai szerepét akarta korlátozni”.

A Burundi Köztársaság vezetői egyeduralmukat egy évtizeden át a katolikus többséggel és az egyházzal szemben akarták megvalósítani. Kétségtelen, sok terhet tudtak róni a kereszténységre, sok akadályt tudtak az egyház munkája elé gördíteni. Ám úgy tűnik, céljukhoz nem közelítettek és eljárásukkal önmaguknak is csak bajt okoztak. A katolicizmus az üldöztetésben megérett, erősödött. Az emberi és vallási jogok folyamatos megsértése pedig rontotta az ország nemzetközi hírét és (mind szó szerinti, mind átvitt értelemben vett) hitelképességét.

1987 nyarán Burundiban új kormány került hatalomra. Vége szakadt az egyházüldözésnek. Megkezdődhetett a társadalom és az egyház újjáépítése. Ez nagy lehetőség és nagy erőpróba. Nincsen arra recept, hogy miképpen lehet egy kisebbség központosított hatalmát a mindenki részvételét feltételező és biztosító demokráciával felváltani. A keresztényeknek mindenesetre fokozottan meg kell felelniük a társadalom iránti felelősségüknek. S ugyanakkor nem kevesebb áldozattal meg kell teremteniük az evangelizáció és az egyház új struktúráit, új intézményeit. Az elmúlt időszak próbatételei megdöbbenték a burundi katolikusokat, hogy most megfelelhessenek a kihívásnak.

*M. M.*

